

Széchenyi István Egyetem
Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

DR. IDZIGNÉ DR. NOVÁK MARIANNA CSILLA

A SZAKÉRTŐ STÁTUSVÁLTOZÁSA
A HAZAI BÜNTETŐELJÁRÁSBAN –
KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A KIZÁRÁSRA VONATKOZÓ SZABÁLYOKRA

A DOKTORI ÉRTEKEZÉS TÉZISEI

Témavezető:

Prof. Dr. Kovács Gábor Dr. jur., Dr. med., tanszékvezető egyetemi tanár

Széchenyi István Egyetem

2018

Tartalomjegyzék

- I. A témaválasztás indokolása, az értekezés tárgya
- II. A kutatás módszertana
- III. A kutatás eredményének összefoglalása, de lege ferenda javaslatok
  - III. 1. A kutatás eredményének összefoglalása
  - III. 2. De lege ferenda javaslatok
    - III. 2.1. Javaslatok a szakértő kizárása tárgyában
    - III. 2. 2. Egyéb javaslatok
- IV. A szerző vonatkozó publikációs jegyzéke

I. A témaválasztás indokolása, az értekezés tárgya

*„Nincs ember, ki minden tudományban, mesterségben jártas volna; és ezt a' bírótul sem követ-
hettyük. Az ő hivatása törvények szerint ítélni; kötelessége tehát, hogy ezeket ismerje. A' mi pedig a
saját körén, a' törvénytudományokon kívül esik, azt mások jobban tudhattyák, és illik, hogy ha effé-
le kérdések előjönnek, műértők segítségével éllyen.”¹*

„A szakértő ősidők óta résztvevője az igazságszolgáltatásnak. Természetessé teszi ezt az olyan ügyek gyakorisága, amelyeknek eldöntéséhez a határozathozatalra hivatott személy vagy személyek ismeretei nem elegendők”.²

Erdei Árpád gondolataival azonosulva fogalmazható meg, hogy a bíró, az ügyész és a nyomozó ismeretei végesek, emellett büntető perrendtartásaink és büntetőeljárásai törvényeink – azon elv mentén, hogy mindenki azzal foglalkozzék, amihez ért – nem is teszik lehetővé, hogy az eljárásfolytatója egy személyben a szakértést is gyakorolja.

A szakértő büntető perrendtartáson, büntetőeljáráson belüli helyét és szerepét az 1896. évi Bp., illetőleg az a mögött álló törvényjavaslat alapvetően tisztázta, napjainkban ugyanakkor a szakértő folyamatosan átértékelődő szerepének lehetünk tanúi³, ennek okán érdemes áttekinteni és megvizsgálni, hogy az elmúlt századok alatt mi és miként változott a szakértő eljárási pozíciójában.

A szakértői törvény⁴ bevezetője szerint fejlődési folyamat zajlott le a tudomány és technika terén, „Ennek eredményeként nőtt a különleges szakértelmet igénylő területek száma (...) Jellemzővé vált a jogi problémáknak más szakmákhoz tartozó kérdésekkel való összefonódása és emiatt megítélésük egyre nehezebbé válása”, miáltal megnőtt az igény a szakértő bevonására, szakértelmének hasznosítására – ez alappal aligha vitatható.

Értekezésemben történeti példákon keresztül igyekszem bemutatni a szakértő eljárási szerepkörének változását, a tanú és szakértő pozíciójának kontinentális szétválását, illetve azt, hogy hazánkban miként formálódott a szakértő eljárásával kapcsolatos elvárás. Ma – amint azt a már hivatkozott szakértői törvény is deklarálja – a meghatározó hangsúly a szakértő tevékenységének minőségbiztosításán, a szakértői laboratóriumok, vizsgálati metódusok akkreditációján, a szakértői munka ellenőrizhetőségén, ezek keresztül pedig a szakértő felelőségén van.

Az értekezés a szakértői kérdéskör alapelemeit a hazai szabályozáson alapuló büntetőbírói tapasztalatra támaszkodva kifejezetten a magyar büntető perrendtartási, büntetőeljárásai összefüggések között vizsgálja azzal, hogy célja a hazai ítélkezési gyakorlatban felmerült problémák feltárása, az esetleges bizonytalanságok számbavétele, a lehetséges alternatívák körének felvázolása és a felmerülő kérdések adekvát megválaszolása. (Megjegyzem, ez történik az ítélkezési feladat ellátása során is, a denegatio iustiae elkerülésének kötelezettsége erre predesztinálja a bírót, a vádló vádját el kell bírálni.)

1 FRANK Ignác: A' közigazság törvénye Magyarhonban, Budán A' Magyar Királyi Egyetem betűivel 1846, Második Rész I. darab 190. oldal.

2 ERDEI Árpád: Tény és jog a szakvéleményben, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest 1987, 9. oldal.

3 KOVÁCS Gábor: Igazságügyi szakértők átértékelődő szerepe a büntetőeljárásban. In: Bihari Mihály, Patyi András (szerk.) Ünnepi kötet Szalay Gyula tiszteletére, 65. születésnapjára. Győr, Universitas-Győr, 2010. 310.o

4 Az igazságügyi szakértőkről szóló 2016. évi XXIX. törvény (továbbiakban: Szaktv.) - preambulum

Az értekezés – előbbiekben hivatkozott alapokon nyugvó, a szakértés történeti előzményeire is kitekintő – alapvető célja a szakértő hazai büntetőeljárás státskérdéseire vonatkozó jogfejlődésének elemzése.

A vizsgálódás tárgyát érintő szabályozás és gyakorlat még a kontinentális rendszerben is rendkívül heterogénnek bizonyul, az angolszász bizonyításelmélet alapjai pedig olyan mértékben különböznek, hogy az összehasonlítás jelen dolgozat keretei között nem lehetséges.

Az előbbiek okán – és figyelemmel a terjedelmi korlátokra is – a nemzetközi, vagy akár néhány kiragadott állam jogával hasonlító összevetés bemutatása sem lehetett reális cél, így az értekezés a szükséges mértékben tartalmaz külföldi hivatkozásokat – elsősorban ott, ahol az valóban, igazolhatóan érhető tetten a hazai jog elméletére és/vagy magára a jogalkotásra

Az értekezés alapjául szolgáló kutatás hangsúlyosan fókuszál a szakértő kizárásának kérdéskörére is, figyelemmel arra, hogy közel sem közömbös, hogy a szakértő beléphet-e az eljárásba, avagy benn maradhat-e abban – ez pedig a legszorosabban kapcsolódik pozitíve a szakértő kirendeléséhez és negatíve a szakértés mellőzéséhez. Arról kívánok tehát szólni, ami a középpontban áll és ami azzal összetartozik, ezáltal bizonyos – önmagukban akár közel sem jelentéktelen – kérdések viszont szükségszerűen a margón túlra szorultak.

II. A kutatás módszertana

A vizsgálódás – annak az előzőekben megjelölt céljával összhangban – a feltárás, válaszadás. A feltárás sorába elsőként a szakértői előképek bemutatását illesztettem, ennek keretében Székely János személyében találtam meg azt a szerzőt, aki a külföldi előzményekről kimagasló szintű áttekintést adott. Az ő munkássága alapján rögzíthető például, hogy a szakértő-tanú (a szakértő) a tényt ismeri fel, avagy az általa felismert vagy egyébként megállapított tényből von következtetést vélemény formájában.⁵

E summázat voltaképpen a szakértés röviden megfogalmazható – mondjuk így – örök lényegét rejti magában.

A magyar előzményekből kiemelem a 1843-iki büntetőjogi javaslatokat,⁶ mert azokat – amint azt később meg is fogalmazom – „bámulatba ejtően szinte tökéletesnek” találtam, a szakértőkre vonatkozó szabályok alakítása során a javaslatban megfogalmazottakat éppúgy kötelezően figyelembe veendőnek találom, mint az 1896. évi Bp. – általam nagy tisztelettel olvasott – törvényjavaslatának indokolását.⁷

Az alkalmazott módszer további jellemzője az is, hogy igyekeztem a lehető legpontosabban kimutatni a hazai jogalkotás termékeit, annak érdekében, hogy hiteles képet nyerjek a korábbi megoldásokból, megértsem mi és miként változott, s ebben döntő mértékben támaszkodtam arra, amit a törvényjavaslatok indokolásai megfogalmaztak, ugyanis annak alapján véltem kiolvashatónak, hogy mit és miért kívántak szabályozni – így vagy úgy. Kétségtelen, maga a törvény tételes szövege szorul/szorulhat értelmezésre, de a jogalkalmazót nagyban segítheti a megfelelő értelmezésben az alapos, a korábbi szabályozást is átfogó, és a változtatást kellő kitekintés mellett összefüggéseiben is megokoló törvényjavaslat.

5 SZÉKELY János: Szakértők az igazságszolgáltatásban, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest 1967.

6 1843-iki Büntetőjogi javaslatok (szerk. Fayer László), kiadja A Magyar Tudományos Akadémia, Budapest 1898, A t h e n a e u m r. társ. könyvnyomdája 1. kötet

7 1896. évi XXXIII. törvénycikk a bűnvádi perrendtartásról (továbbikban: 1896. évi Bp.) Indokolása in.: Corpus Juris Hugarici, törvénycikkek indokolása (1869-1948).

Az 1896. Bp. és az 1998. évi Be. közötti tételes rendelkezéseket az áttekinthetőség érdekében egyes meghatározott kérdéskörökhöz kapcsolódóan vettem vizsgálat alá. Munkám során figyelembe vettem mindazt, ami bizonyosan hat/hatott a jogalkalmazásra, így tanulmányoztam a kommentárokban, az egyetemi tankönyvekben és más jogirodalmi művekben, valamint az ítélkezési gyakorlat irányítására szolgáló instrumentumokban – így korábbi igazságügyminisztériumi vizsgálatban, kollégiumi véleményekben, a Kúria joggyakorlat-elemző csoportjainak összefoglaló véleményeiben, a közölt jogesetekben, avagy saját kigyűjtésű, jellemzően magasabb bírósági határozatokban – megfogalmazottakat. Saját kutatásom kapcsán vált világossá, hogy az ítélkezési gyakorlat például a poligráfós vizsgálatok felhasználhatósága tekintetében, vagy a szakértő kizárását illetően is hordoz ellentmondásokat.

A módszertan kérdése továbbá, hogy mikor és milyen mérték helyes a jogirodalom kitűnőségeinek segítségül hívása, e vonatkozásban az ésszerűnek mutató mérés mellett döntöttem. Amennyiben tehát egy korábban felmerült kérdés – akár több emberöltőnyi idővel ezelőtt – már megválaszolást nyert, a minőségi megközelítést szem előtt tartva a hivatkozás e körre szorítkozik. Az értekezés meghatározó mértékben támaszkodik Király Tibor és Erdei Árpád szellemiségére és gondolkodására, illetve az utóbbi szerző jogi szakértőről vallott nézetrendszerére. A szakértő hazai büntetőeljárás szabályozását, a tételes jog mellett a vonatkozó kutatások eredményét döntően deduktív jellegű vizsgálati módszerrel igyekeztem feldolgozni annak hangsúlyozása mellett, hogy vizsgálódásom alapja a hazai szabályozás minél teljesebb körű áttekintése volt.

III. A kutatás eredményének összefoglalása, de lege ferenda javaslatok

Értekezésemben a szakértő hazai büntetőeljárás jogban betöltött szerepét vizsgáltam, és e vizsgálat alapján aligha juthatok, juthatnék más konklúzióhoz, minthogy e tekintetben a szakértő függetlensége, pártatlansága, abszolút semlegessége a legfontosabb sarokpont. Az alábbiakban kutatásom e szempontbéli lényegét igyekszem összefoglalóan bemutatni és e helyütt fogalmazom meg azon, de lege ferenda jellegű javaslataimat is, amely e kérdéskörhöz szervesen kapcsolódnak.

III. 1. A kutatás eredményének összefoglalása

1. A bírói függetlenség az ítélkező tevékenységhez kapcsolódóan, a jognak - a törvénynek és egyéb jogszabályoknak - alávetettséget, a meggyőződésének megfelelő döntés szabadságát, s a döntési folyamat befolyásolhatatlanságát, és ezen belül utasíthatatlanságot is magában foglaló háboríthatatlanságát jelenti.

Ez – mutatis mutandi – igaz kell, hogy legyen a szakértő függetlenségére is. A szakértőt „a legteljesebb tárgyilagosság és pártatlanság (l'objectivité et l'impartialité les plus totales – R. Garraud⁸) kötelessége terheli.

---

⁸ R. GARRAUD: Traité théorique et pratique s'instruction criminelle et de procédure pénale, Recueil Sirey Paris 1907, Tome I. chap. III. de l'expertise 590-666. oldal. In: Dr. Székely János: Szakértők az igazságszolgáltatásban.

A szakértő a köz érdekében cselekszik, tehát közfeladatot lát el, ugyanakkor közhatalmat nem gyakorol, függetlenségének lényege – összhangban van a bírakra irányadó törvény bírakra vonatkozó rendelkezésével – az igazságügyi szakértőkről szóló törvény azon kogens előírásában manifesztálódik, amely szerint a szakértő a szakvélemény megállapításaival összefüggésben nem utasítható,⁹ sőt a magánszakértő esetében egyenesen előírja, hogy a magánszakértő a tevékenységével érintett személyek érdekeitől függetlenül, pártatlanul köteles eljárni.¹⁰

A függetlenség kapcsán a szakértőkre általában vonatkozó előírás értelemszerűen igaz és irányadó a magánszakértőre – és persze fordítva is.

2. A „<pártatlanság látszata> kifejezés (...) némileg pejoratív értelmet hordoz (...) csak a kontextus árulhatja el, hogy a <látszólagos pártatlanságot> jelenti.”¹¹

Erdei Árpád gondolatát továbbfűzve: a „pártatlanság látszata” akár a pártatlanság imitálhatóságaként is értelmezhető, ellenben a „pártatlanság láttatása” tétel nagyon is gondosan és pontosan fejezi ki, miszerint a pártatlanságra kötelezett nem látszólagosan, hanem valóban pártatlan (elfogulatlan), tehát azt kell láttatni (láthatóvá tenni), hogy nem hiányzik a pártatlansága.

3. A szakértő semlegességének követelménye a szakértő függetlensége gyanánt is értelmezhető, azt közvetíti, hogy a szakértő az eljárás egyetlen érintettjétől sem függhet, nincs alárendelve a kirendelőnek/megbízónak.

A szakértő véleménye éppen a szakértő semlegessége okán válik értékes bizonyítási eszközzé, a függetlenség a szakértő szavahihetőségének záloga.

4. A „fair”, mint széles értelemben vett és a „fairness”, mint szűkebb értelemben tisztességes eljárás fogalmán¹² belül a szakértő függetlensége és pártatlansága a tisztességes eljárás részeleme.

5. Továbbra is irányadó Erdei Árpád álláspontja, amely szerint „a kizárás intézménye az ügyek pártatlan és részrehajlásmentes intézését szolgálja, annak a biztosítéka (...) Amennyiben a hatóság tagjainak *objektivitása* hiányzik, az eljárás tisztességessége legfeljebb illúzió lehet”.¹³ És mitsem változott Király Tibor iránymutatása, amely arra hívja fel a figyelmet, hogy a törvény intenciója – és ez derül ki a kizárás szabályaiból – az, hogy a szakértő a véleményadásában *független* és *elfogulatlan* legyen.¹⁴

---

9 Szaktv. 47. § (1) bek.

10 Szaktv. 52. § (5) A szakértőt a magánszakértői vélemény szakmai tartalmával összefüggésben megbízója - a Polgári Törvénykönyv megbízási szerződésre vonatkozó szabályaitól eltérően - nem utasíthatja. A szakértő a magánszakértői vélemény elkészítése során a tevékenységére irányadó szakmai szabályok betartásával, a tevékenységével érintett személyek - különösen megbízója - érdekeitől függetlenül, pártatlanul köteles eljárni. A szakértő szakvéleményét a feltárt tények tárgyilagos értékelésével köteles kialakítani. (6) A szakértő a jogszabályba ütköző megbízást köteles megtagadni.

11 ERDEI Árpád: Tanok és tévtanok a büntető eljárásjog tudományában, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest 2011, 327. lábjegyzet.

12 BÁRD Károly: Emberi jogok és büntető igazságszolgáltatás Európában, A tisztességes eljárás büntetőügyekben – emberijog-dogmatikai értekezés, Magyar Hivatalos Közlönykiadó, Budapest 2007, 60-61. oldal 80. lábjegyzete.

13 ERDEI Árpád i. m., a szerző 326. lábjegyzete: „Csak emlékeztetek: a tisztességes eljárás, és nem csupán a tisztességes tárgyalás elvét tartalmazza az Egyezmény.”

14 KIRÁLY Tibor: Büntetőeljárás jog, Osiris Kiadó (3. kiadás), 2003, 261. oldal, [368] lapszél szám.

6. Az 1896. évi Bp. szerint¹⁵ a lelet és a vélemény semmiségének terhe mellett nem alkalmazhatóak, ugyanakkor a javaslat indokolása „kizáró okok” körében jelölte meg, hogy mikor nem járhat el a szakértő. Az utóbbi szerint „E kizáró okok meghatározásánál ama szempont volt irányadó, hogy csakis elfogulatlan egyének legyenek szakértőül alkalmazhatók...”¹⁶

A kizárás következményének „a lelet és a vélemény semmiségének terhe mellett” gyanánt történt meghatározása releváns, mert nyilvánvalóan más az ésszerűség és a célszerűség. Az előbbi értelmében a kizárt szakértő sorsát osztja a kizárt szakértő által adott, bizonyítási eszközként eleső szakvélemény, míg a célszerűség a normaszövegben kell megjelenjen – utalva arra, hogy a kizárt szakértő szakvéleménye „önálló sorssal” nem bír.

7. Az 1998. évi eljárási törvény¹⁷ indokolása - a továbbiakban is érvényesen - rögzíti, hogy a szakértő pártatlan és elfogulatlan működésének egyik biztosítékát a szakértő kizárására vonatkozó rendelkezések adják, de a kizárásra vonatkozó előírások határozzák meg a büntetőeljárásban bizonyos eljárási pozíciók <összeférhetetlenségét> is.¹⁸

A tárgyilagosság helyébe tehát ismét az elfogulatlansági (pártatlansági) cél lép. Amint azt a bírói gyakorlatot leginkább orientálni hivatott kommentár is megerősíti, a cél, hogy elfogulatlan szakértők járjanak el (...) részrehajlás nélkül nyilvánítsanak véleményt.

8. A Be.¹⁹ vonatkozó rendelkezéseinek²⁰ a)-g) pontjaiban meghatározott kizárási okok az ún. abszolút, míg a h) pont szerinti az ún. relatív kategóriát jelentik. Az előbbi okok megdönthetetlen vélelemként manifesztálnak valamely érdekeltségi helyzetet, státust, míg az ún. relatív ok esetén az arra történő hivatkozásokon túl azt fel kell tárnai, és a valószínűsítésre alkalmasság szintjén értékelni kell.

Változatlanul helytálló Király Tibor álláspontja, aki a kizáró okokat – azok előbb hivatkozott abszolút-relatív felosztása nélkül – rendezte két csoportba, hangsúlyozva azt is, hogy a szakértő a büntetőeljárásban nem tölthet be más szerepkört.²¹

Ami persze fordítva is igaz: az eljárás egyetlen más szereplője sem láthat el szakértői feladatokat.

9. A „nem várható el elfogulatlan szakvélemény” helyzete leginkább olyan körülmény, amikor – éppen a szakértő és szakvéleménye iránti bizalom megtartása érdekében – a pártatlanság láttatandóságának követelménye előtt a direkt elfogultság hiányának kell meghátrálnia.

Az „egyéb okú” elfogultság kapcsán indokoltnak vélem rögzíteni, hogy szakértőként nem járhat el, akitől elfogulatlan szakvélemény egyéb okból – különösen a büntetőeljárás bármiféle előmozdítása, a büntetőjogi vagy azon alapuló más jogi természetű felelősség előzetes kinyilvánítása, az eljárás valamely résztvevőjével fennálló anyagi, érzelmi vagy hasonló más kapcsolat, viszony, érdekeltség, függés miatt – nem várható.

---

15 1896. évi Bp. 229. §

16 1896. évi Bp. indokolása, Corpus Juris Hugarici, törvénycikkek indokolása.

17 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról (továbbiakban: 1998. évi Be.).

18 1998. évi Be. indokolása.

19 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról (továbbiakban: Be.).

20 Be. 191. § (1) bek.

21 KIRÁLY Tibor i. m.: 261. oldal, [368] lapszél szám.

10. Megfontolásra érdemes, hogy „A szakértő a büntetőeljárásban nem tölthet be más szerepkört” kitélt a büntetőeljárás törvényben rögzíteni indokolt.

11. Értelemszerű garanciális szabály, hogy az együttes véleményt készítő szakértők egyikének kizárása folytán a szakvélemény egészében válik felhasználhatatlanná, tekintve, hogy a két szakértő által adott közös szakvélemény egy és oszthatatlan, ami mesterségesen nem bontható szét.

12. A büntetőeljárás törvényben tételesen szükséges meghatározni, hogy szakértő kizárását az eljárás mely szereplője indítványozhatja. Amennyiben akceptálható, hogy a szakértő kirendelésére vonatkozó tájékoztatás összefüggésbe hozható a szakértő kizárása indítványozhatóságának kérdésével, a terhelt, a védő, a sértett – és ekként a magánfél, a magánvádló, a pótmagánvádló –, valamint az ügyész bizonyosan jogosult indítványozni a szakértő kizárását. A fentiekén túl az – őt érintő körön belül – az egyéb érdekelt e körbe vonhatóságát is megfontolásra érdemesnek vélem.

13. A szakértő kizárásáról az 1998. évi Be. szerint az a hatóság határoz, amely előtt az eljárás folyik²², míg az új Be. akként rendelkezik, hogy arról az eljáró hatóság határoz.²³

A „határoz” kitélt szükségszerűen a döntésre jogosult határozat hozatalát jelenti – hasonlóképpen ahhoz, ahogy a „kizárásról határoz” formula szerepel a bíró,²⁴ az ügyész,²⁵ a nyomozó hatóság tagja²⁶ és a védő²⁷ esetében is.

Az utóbb hivatkozott esetekben nem képezi vita tárgyát, hogy a kizárás tárgyában való döntés határozati formát igényel, ha pedig ezen logika okán a szakértő kizárása tárgyában határozatot kell hozni, akkor az ellen – mivel a szakértőt kizáró határozat elleni jogorvoslatot kiiktató rendelkezést a büntetőeljárás törvény nem tartalmaz, figyelemmel a Be. 3. § (3) bekezdésére is – jogorvoslatnak van helye.²⁸

14. Az ítélkezési gyakorlatban a felsőbíróságok az ügydöntő határozat felülbírálata keretében kizárási okot észlelve jellemzően nem döntenek a szakértő kizárásáról, hanem a kizártság, és a szakvélemény bizonyítási eszközkénti felhasználhatatlansága megállapítása mellett másik szakértő/szakértők kirendeléséről határoznak, és – amennyiben nélkülözhetőnek látják – mellőzik a szakvélemény bizonyítási eszköznek vételét.

22 1998. évi Be. 103. § (4) bek.

23 Be. 191. § (4) bek.

24 1998. évi Be. 24/A. § (2) bek. 1. mondat., Be. 17. § (2) bek.

25 1998. évi Be. 32. § (5) bek., Be. 28. § (6) bek.

26 1998. évi Be. 39. § (2) bek., Be. 33. § (2) bek.

27 1998. évi Be. 45. § (3) bek., Be. 43. § (3) bek.

28 A Be. törvényjavaslata az általános indokolás IV. pontjában a legfontosabb újítások között említi meg, hogy „azon működési alapelvek nevesítése sem szükségszerű, amelyeket szintén az Alaptörvény fektet le, ugyanakkor nem vonatkoznak általánosságban az egész büntetőeljárásra, vagy számos kivételt szükséges biztosítani. Ennek megfelelően a törvényben nem szerepel a hatalmi ágak elválasztásából eredő bírói függetlenség és a bírák kizárólag törvény alá vetettsége, a társas bíráskodás, az ítélkezésben való társadalmi részvétel, a törvény előtti egyenlőség, a büntetőeljárás törvényességének elve, a bíróság eljárásához való jog, a tárgyalás közvetlenségének, nyilvánosságának és szóbeliségének elve, a jogorvoslatihoz való jog és a tájékoztatáshoz való jog.” Ennek megfelelően irányadó Magyarország Alaptörvényének XXVIII. cikk (7) bek.e: Mindenkinek joga van ahhoz, hogy jogorvoslattal éljen az olyan bírósági, hatósági és más közigazgatási döntés ellen, amely a jogát vagy jogos érdekét sérti. Tehát: a jogorvoslati jog ezután is főszabályként érvényesül.

A kizárási ok felhasználhatatlansági okként történő kezelése aggályos, tekintve, hogy kizárási ok fennállása esetén a kizárási okkal érintett szakértő szakvéleménye felhasználhatatlanságának a megállapítása nem elegendő. Ilyenkor a felhasználhatatlanság a szakértő kizárásának függvénye, nem mellőzhető tehát a szakértő kizárása. Kétségtelen, hogy ez esetben nyilvánvalóan elesik a szakvélemény felhasználhatósága, tehát amennyiben a szakértés nem nélkülözhető, új szakvélemény beszerezéséről szükséges határozni.

A kizárás tárgyában alakszerű, fellebbezési joggal támadható határozattal való döntés hiányában kiesik a jogerő előtti felülbírálati korrekció lehetősége, amennyiben pedig a felülbíráló (általában másodfokú) bíróság tudja le a kizárás kérdését újabb szakvélemény beszerzésével, a jogerőt követően eredményes felülvizsgálatra ezen okból nem kerülhet sor.

III. 2. De lege ferenda javaslatok

A büntetőeljárásról szóló új törvény elfogadása mérsékli a jogalkotó igényét a korrigálásra, ugyanakkor jogalkalmazói tapasztalat, hogy egy törvény akár az elfogadása és a hatálybalépése között is módosítható,²⁹ ezért nem érzem úgy, hogy feltétlenül felesleges javaslatok megfogalmazása a törvény javítására.

A szakértő kizárása, illetve egyéb kérdések vonatkozásában - részben szövegszerű – javaslataim az alábbiak:

III. 2. 1. Javaslatok a szakértő kizárása tárgyában

A kizárás részbeni, de jelentős súlyú rendezetlensége kapcsán egyértelmű szabályozás szükségét látom, az alábbiak szerint:

1. A korábbi Pp.³⁰ rendelkezése szerint a bíróság hivatalból ügyel arra, hogy kizárt szakértő az eljárásban ne vegyen részt, míg a hatályos Pp.³¹ alapján a szakértőre vonatkozó kizárási okot a bíróság – főszabályként – ugyancsak hivatalból veszi figyelembe. Ez a büntetőeljárásban szoros összefüggésben áll azzal, hogy a bíróság az előtte zajló eljárásban már – akár indítványhoz sem kötötten – hivatalból határozhat a szakértő kizárásáról, ugyanakkor a vádemelést megelőzően az eljárást folytató ügyészség, illetőleg a nyomozó hatóság az ügy ura, vagyis az ő feladatuk a kizárási ok hivatalból történő figyelembe vétele.

Nem pusztán az egyértelműség kedvéért javaslom a Be. 188. §-át (4) bekezdésként kiegészíteni azon rendelkezéssel, hogy: **A vádemelés előtt a nyomozó hatóság és az ügyészség, a vádirat benyújtását követően a bíróság hivatalból köteles a kizárási okot figyelembe venni.**

2. A Be. 191. § (1) bek. h) pontját a pontosítás érdekében javaslom kiegészíteni akként, hogy **Szakértőként nem járhat el, akitől elfogulatlan szakvélemény egyéb okból – különösen a büntetőeljárás bármiféle előmozdítása, a büntetőjogi vagy azon alapuló más jogi természetű felelősség előzetes kinyilvánítása, az eljárás valamely résztvevőjével fennálló anyagi, érzelmi vagy hasonló más kapcsolat, viszony, érdekelttség, függés miatt – nem várható.**³²

29 Az 1998. évi Be.-re és annak két novelláris szintű módosítására utalok.

30 1952. évi III. törvény 178. § (3) bek. első mondat.

31 2016. évi CXXX. törvény 301. § (3) bek.

32 Ez léphetne az ún. egyéb okú elfogultság normaszövegének helyébe.

3. Nincs szabályozva, ezért tételesen meg kell határozni, hogy ki jogosult a szakértő kizárásának indítványozására.

Javasolom a Be. 191. §-ának (4) bekezdéseként beilleszteni azon rendelkezést, amely szerint: **A szakértő kizárását a terhelt, a védő, a sértett, a vagyoni érdekelt és egyéb érdekelt, valamint a vádemelés előtt a nyomozóhatóság és az ügyészség, a vádemelés után az ügyészség indítványozhatja.**

(A 191. § átszámozása indokolt, a jelenlegi (4) bekezdés számozása értelemszerűen módosul.)

4. A kizárás tárgyában igen körültekintően kell eljárnia a döntésre jogosultnak – de lege ferenda egyedül a bíróságnak – mivel a kizárt szakértő által adott szakvélemény osztja a szakértő kizárásának sorsát, a továbbiakban elveszíti bizonyítási eszköz minőségét.

A döntést szubjektíve nehezíti, ha a kizárás tárgyában de lege lata a döntésre jogosult volt a szakértő kirendelője, azaz még előtte van folyamatban a büntetőeljárás, hiszen a kirendelő a kirendeléssel bizalmat előlegez a szakértőnek. A döntés ilyenkor még inkább igényli a felülbírálat, mint korrekciós lehetőség biztosítottóságát.

A „szakértő kizárásáról” megfogalmazás nem szerencsés, mert egyféle döntést sugall, holott az lehet a szakértőt kizáró vagy a szakértő kizárását megtagadó. Ez helyesen megfogalmazott, ám kizárólag a bíró kizárása esetében, és az is helyeselhető, hogy a döntésnek soron kívülnek kell lennie.³³

A Be. 191. § jelenlegi (4) bekezdése helyett javasolom **A szakértő kizárása tárgyában a bíróság hivatalból, vagy indítvány alapján – soron kívül – határoz** rendelkezés beiktatását.

(A 191. § átszámozása indokolt, a jelenlegi (4) bekezdés számozása értelemszerűen módosul.)

5. A vádelőkészítés során az eljárás kimenetelében semmiféle érdekeltséggel nem érintett nyomozási bíró hatásköre pusztán „beékelődik” a nyomozás menetébe, szakértő kizárása ugyanakkor olyan fontos kérdés, hogy az annak tárgyában történő döntést - a védő kizárásának mintáját³⁴ követve - szükséges a nyomozási bíró hatáskörébe tartozó döntések körében tételesen nevesíteni. Ez azért is fontos, mert döntése már önmagában is „megemeli” a külső korrekció objektivitási esélyét.

A vádemelés előtt a kizárásos ügyben a bíróság egyrészt az ügyészség indítványára, másrészt soron kívül kell, hogy döntsön, ám akként, hogy a „kizárásáról” helyett indokolt áttérni a „kizárása tárgyában” megfogalmazásra.

A Be. 464. §-ának (2) bekezdését tehát javasolom akként módosítani, hogy: **A bíróság a vádemelés előtt az ügyész indítványára soron kívül dönt a védő, illetve a szakértő kizárása tárgyában.**

6. Rögzíteni szükséges, hogy a szakértő kizárása tárgyában hozott határozat ellen külön jogorvoslattal lehet élni. Fellebbezésre a kizárást indítványozó, a szakértő, a terhelt, a védő, s – ha a kizárást nem ő indítványozta – az ügyészség jogosult.

Javasolom a Be. 191. § (7) bekezdéseként beilleszteni azon rendelkezést, amely szerint: **A szakértő kizárása tárgyában hozott határozat ellen fellebbezésnek van helye.**

(A 191. § átszámozása indokolt, a jelenlegi számozás a 2. és 3. pontban írtaknak megfelelően értelemszerűen módosul.)

---

³³ Be. 17. § (1) bek.

³⁴ Be. 43. § (3) bek., 464. § (2) bek. a) pont.

7. Habár a „ha nincs szakértő, nincs szakvélemény” tézise értelemszerűnek tűnik, célszerűnek vélem ennek tételes megfogalmazását.

Javasolom a Be. 191. (8) bekezdéseként beilleszteni, hogy: **Ha a bíróság a szakértőt az ügyből jogerős határozattal kizárta, szakvéleménye bizonyítékként nem használható fel.**

Nem kifejezetten normatív, inkább értelmezési javaslatként szükségesnek tűnhet rögzíteni, hogy „A szakértő az adott ügyben más szerepet nem tölthet be”. E rendelkezés a szakértőre vonatkozó kizárási okokat – az ún. egyéb okú elfoglaltság kivételével – lefedné, s a szabályozás esetleges hiányosságát megoldhatóvá tenné.

III. 2. 2. Egyéb javaslatok

1. A szakértő alkalmazására vonatkozó szabályok³⁵ alapján szakértőként igazságügyi szakértőt, hiányában ágazati szakértőt, illetőleg más eseti szakértőt kell kirendelni.³⁷ Ez normatív megfogalmazást nem igényel, az ágazati szakértő ugyanis – figyelemmel a Szaktv. és az arra utaló Be. 188. § (2) bekezdésére – értelemszerűen az eseti szakértő, amellett a Szaktv. világosan meghatározza az eseti szakértő kirendelésének a főszabálytól eltérő kivételes eseteit³⁸ is.

Fontos lenne azonban rögzíteni, hogy a fenti kirendelési sorrendtől való eltérés esetében a szakvélemény bizonyítási eszközként nem használható fel. Mindez valójában a joggyakorlat számára felhívás: ha az adott kérdés megválaszolására van ágazati szakértő, ám mégis más eseti szakértő kerül kirendelésre, akkor annak legalábbis indokát kell adni. Amennyiben oly módon kerül kirendelésre – ágazati vagy más – eseti szakértő, hogy az adott kérdés megválaszolására van igazságügyi szakértő, annak szankciója kell, hogy legyen, mivel teljességgel megengedhetetlen az igazságügyi szakértő igénybevételének önkényes mellőzése.

Javasolom tehát a Be. 188. § (3) bekezdéseként beilleszteni **Ha eseti szakértő kirendelésére az igazságügyi szakértőkről szóló törvényben foglaltak ellenére került sor, szakvéleménye nem használható fel.** (A Be. 188. § jelenlegi (3) bekezdésének számozása (4) bekezdésre módosul.)

2. A Be. rendelkezése szerint egyértelmű, hogy ha valamely kérdésben különleges szakértelemre van szükség, akkor – továbbra is – szakértőt kell alkalmazni³⁹, szakértő pedig nem lehet az eljárás folytatója, a joggyakorlat ismeretében mégis előfordulnak olyan esetek, amikor negatív szabály hiányában mellőzik a szakértő alkalmazását.

Mivel pusztán látszólagosan merő óvatosság, a Be. 188. § (1) bekezdését javasolom kiegészíteni azzal, hogy **Szakértőt kell alkalmazni akkor is, ha a bíró, az ügyész, vagy a nyomozó hatóság tagja esetlegesen maga is rendelkezik különleges szakértelemmel.**⁴⁰

35 Szaktv. 4. §

36 Be. 188. § (2) bek.

37 Kirendelési sorrend

38 Szaktv. 4. § (4) bek. a)-c) pontjai

39 Be. 188. § (1) bek.

40 Ez vonatkozna a tolmácsra és a fordítóra is

3. A szakvélemény tartalmára vonatkozó rendelkezéseket kizárólag a Szaktv. 47. § (4) bek. a)-g) pontjának előírásai tartalmazzák, a Be. – miként a jelenlegi Pp. – ilyen kötelezettséget nem ír elő. Volt idő, amikor a jogalkotó ezt másképpen látta, hiszen az 1896. évi Bp. egyértelműen akként rendelkezett, hogy a szakértő köteles a szakvéleményét indokolással ellátni.⁴¹

A Bp. rendelkezése helytálló, célszerűnek vélem kiegészíteni a Szaktv. 47. § (4) bekezdésének d) pontját akként, hogy a ***szakvéleménynek tartalmaznia kell a szakértő véleményét, és annak indokolását.*** Ezáltal a Be. vonatkozó rendelkezésén – amely szerint ha a szakvélemény valamely fogyatékosága miatt aggálytalanul nem fogadható el, így különösen, ha a) nem tartalmazza a szakvélemény jogszabályban előírt kötelező tartalmi elemeit⁴² – nem szükséges változtatni.

4. És mintegy ráadásként: *„Az ügydöntő határozat indokolásában nem kell ismertetni a tanúk vallomásait, a szakértők leleteit és véleményeit, sem a bizonyítékok használt okiratok tartalmát. Azt, hogy a tényállást mely bizonyítékok alapján állapította meg a bíróság, rendszerint elegendő a tanúk vagy szakértők nevére, avagy az okiratokra való utalással jelezni.*

Ha azonban a ténykérdés bonyolult, részletesen ki kell fejteni, hogy a bíróság mily okokból tartja bebizonyítottnak a tényállást.”⁴³

A fenti, javaslatként is helytálló idézet nem új keletű, olyannyira nem, hogy az egészen pontosan 88 éves, a törvénykezés, ezen belül a büntető igazságszolgáltatás, még közelebről az ítélet egyszerűsítését szolgáló korábbi magyar törvényben foglaltak szó szerinti ismétlése.

Mivel a hatályba lépő Be. az ügydöntő határozat indokolásának „kellékeit” tartalmazó pontjában⁴⁴ a „rövid” indokolásra utalás ezt önmagában nem válthatja ki és félő, hogy egyes felsőbb bíróságok továbbra is igényt tartanak leíró jellegű ítélet-szerkesztésre, mindenképpen megfontolásra érdemesnek vélem a Be. 561. § (3) bek. d) pontját a fenti rendelkezés lényegi részével kiegészíteni.

IV. A szerző vonatkozó publikációinak jegyzéke

1. The private expert opinion and its evaluation in the light of the changing procedural regulations

In: Dr. Varga Zoltán ünnepi kötet - megjelenés: 2018 június

2. A szakértő büntetőeljárási helyzetének formálódása – történeti előzmények

In: JOG-ÁLLAM-POLITIKA, JOG- ÉS POLITIKATUDOMÁNYI FOLYÓIRAT 2017.1. szám 145-160.

---

41 1896. évi Bp. 236. § 6. bek.

42 Be. 197. § (1) bek. a) pont.

43 1930. évi XXXIV. törvénycikk 112. §.

44 Be. 561. § (3) bek. d) pontja: Az ügydöntő határozat indokolása tartalmazza azoknak a bizonyítékoknak a megjelölését, amelyekre a bíróság a döntését alapozta, valamint annak rövid indokolását, hogy a bíróság a tényállás megállapításánál milyen bizonyítékokat és miért vagy miért nem fogadott el.

3. Egy szakértő, több szakértő - a múlt, a jelen és a jövő szabályozási dilemmái
ÜGYÉSZSÉGI SZEMLE, 2017. 2. szám 26-43.

4. A kiemelt jelentőségű ügyek eljárási szabályai – a büntetőbíró aspektusából
In: GLOSSA IURIDICA JOGI SZAKMAI FOLYÓIRAT, 2012. 3. szám 25-28.

5. Állam és jog a büntetőeljárásban – avagy a Be. igazgatási elemei
In: Az állam és jog alapvető értékei a változó világban, szerk: VEREBÉLYI Imre, Széchenyi István Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola konferenciája, 2012.,146-162.

6. A (jog)állami büntetőhatalom – rendszer, korlátok, garanciák
In: JOG-ÁLLAM-POLITIKA, JOG- ÉS POLITIKATUDOMÁNYI FOLYÓIRAT szerk: SMUK Péter, 2009. 3. 106-113.